

Aan de Voorzitter van de Tweede
Kamer
der Staten Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Uw brief van	Ons kenmerk	Contactpersoon	Zoetermeer
	DCE/01/49713		17 december
Onderwerp		Doorkiesnummer	
Beleid inzake werelderfgoed			

Begin dit jaar hebben de media buitengewoon veel aandacht besteed aan twee immense historische Boeddhabeelden in Afghanistan. Wereldwijd was er veel ophef over de dreigende en ook daadwerkelijk uitgevoerde vernietiging. Motor achter deze campagne vormde de Commissie voor het Werelderfgoed van de UNESCO, als wakend oog voor het mondiale erfgoed. Hiermee is de essentie overduidelijk geworden van dit UNESCO-verdrag inzake het cultureel en natuurlijk erfgoed van de wereld (1972). Dankzij dit werelderfgoedverdrag is het besef levend geworden dat wij allemaal, waar ook ter wereld, een gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor wat wordt genoemd het 'werelderfgoed'. De internationale gemeenschap kijkt over de schouder van staten mee om te bezien of zij zorgvuldig omgaan met het werelderfgoed binnen hun landsgrenzen. Hiertoe hebben de landen, die dit verdrag zijn aangegaan, zich verplicht. De uiteindelijke gebeurtenissen in Afghanistan maken ook duidelijk dat de lidstaten van het verdrag soeverein blijven als het gaat om op hun grondgebied gelegen (wereld)erfgoed.

1. Inleiding

Aanleiding voor deze brief

Bij de behandeling van de nota Belvedere in de Tweede Kamer (Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 26 663, nr. 8; pag. 19) heeft de Kamer vragen gesteld over het behoud van werelderfgoed in Nederland, in het bijzonder van de Stelling van Amsterdam en van het voormalige eiland Schokland. Ik heb de Kamer toen gemeld dat ik bezig was met een evaluatie en de

Kamer een brief zou zenden over mijn beleid inzake werelderfgoed. Met deze brief informeer ik de Kamer over de prioriteiten die ik de komende jaren wil stellen.

Wat behelst het werelderfgoedverdrag ?

In 1972 is in Parijs de *Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en het natuurlijk erfgoed van de wereld*, kortweg het werelderfgoedverdrag, van de UNESCO opgesteld. Zij heeft tot doel om het culturele en natuurlijke erfgoed van de wereld, voor zover dat kan worden beschouwd als van "uitzonderlijke universele waarde" te zijn, te identificeren en behouden voor de mensheid. De Overeenkomst gaat uit van de soevereiniteit van lidstaten voor het op hun grondgebied gelegen werelderfgoed. Met inachtneming hiervan erkennen lidstaten echter ook dat de bescherming van het werelderfgoed leidt tot de plicht van de gehele internationale gemeenschap tot samenwerking. Belangrijkste instrument daartoe is het opstellen van een lijst van erfgoed van zulk een 'uitzonderlijke universele waarde', dat dit erfgoed behouden zou moeten worden voor de gehele mensheid. Voor de internationale bescherming is een stelsel opgezet van internationale samenwerking en bijstand om lidstaten, die daar zelf niet toe in de gelegenheid zijn, te ondersteunen in het identificeren en behouden van het werelderfgoed dat op hun grondgebied is gelegen. De Overeenkomst besteedt daarnaast aandacht aan het bevorderen van waardering en respect bij de bevolking voor het natuurlijke en culturele erfgoed, in het bijzonder door educatieve en informatieve activiteiten. Inmiddels hebben 180 landen de Overeenkomst ondertekend. Zij geldt daarmee als het meest succesvolle internationale verdrag van de UNESCO.

Werelderfgoed blijkt internationaal een aansprekend begrip. Het biedt ook een referentiekader voor de waardering van en de verantwoordelijkheid voor het nationale erfgoed. Het brengt met zich mee dat het natuurlijke en culturele erfgoed van Nederland op waarde geschat kan worden door over nationale en categorale grenzen heen te kijken. Dit leidt niet alleen tot een beter zicht op de waarde en betekenis van het eigen erfgoed. Het draagt ook bij tot een beter begrip en meer waardering voor het erfgoed in andere landen.

2. Implementatie van de Overeenkomst in Nederland

Nederland heeft lang gewacht met ratificatie van de Overeenkomst. In 1992 heeft Nederland haar stilzwijgend geratificeerd. Drie jaar na ratificatie, in 1995, is het voormalige eiland Schokland als eerste Nederlandse nominatie geplaatst op de Lijst van het Werelderfgoed. Daarna volgden vijf andere erfgoederen, te weten de Stelling van

Amsterdam (1996), het molencomplex in Kinderdijk (1997), het ir. D.F. Woudagemaal bij Lemmer (1998), de droogmakerij De Beemster (1999) en recentelijk het Rietveld-Schröderhuis in Utrecht (2000). Op Curaçao is Willemstad opgenomen op de Lijst (1997).

Dankzij de genoemde plaatsingen blijkt werelderfgoed in Nederland inmiddels op een behoorlijk draagvlak te kunnen rekenen. Dit bleek bijvoorbeeld in de discussie over de ruimtelijke plannen rond de Stelling van Amsterdam. Bij de voorgenomen aanleg van een havencomplex in de Wijkermeerpolder (eens inundatiegebied van de Stelling) bleek het feit dat de Stelling was aangewezen als werelderfgoed in de discussie een zwaarwegend gegeven. Ook uit de ruime aandacht in de media blijkt dat werelderfgoed op brede interesse mag rekenen.

Op lokaal en provinciaal niveau zijn inmiddels verschillende stichtingen in het leven geroepen die zich actief richten op instandhouding van en voorlichting over het betreffende erfgoed (Stelling van Amsterdam, Kinderdijk, De Beemster met een infocentrum en, meest recent, het Woudagemaal).

3. Uitgangspunten en prioriteiten voor beleid inzake werelderfgoed in Nederland

Beleidsaccenten tot nu toe

Ik hecht grote waarde aan mondiale implementatie van de Overeenkomst en wil daar ook actief aan bijdragen. Omdat Nederland pas in een laat stadium als lidstaat tot de Overeenkomst is toegetreden, was het rijksbeleid er de afgelopen jaren vooral op gericht om te komen met een aantal voordrachten. Werelderfgoed is in relatief korte tijd op de bestuurlijke agenda gekomen. In de Cultuurconvenanten heb ik afspraken gemaakt met betrokken overheden met als doel om vanuit ieders rol en verantwoordelijkheid bij te dragen aan de duurzame instandhouding van het erfgoed. Aan het behoud (en de ontwikkeling) van werelderfgoedgebieden is op rijksniveau niet alleen in de nota *Belvedere, beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting* maar ook in deel 1 van de *Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening*, expliciet aandacht besteed. Werelderfgoedgebieden (*sites*) lijken daarmee in een relatief korte tijdspanne een eigen betekenis gekregen te hebben binnen het nationale ruimtelijke orderingsbeleid.

Relatief minder aandacht kon er tot nu toe besteed worden aan andere (uitvoerings)-aspecten zoals voorlichting, deskundigheidsbevordering, educatie, monitoring en instandhouding na plaatsing. Op bescheiden schaal heeft Nederland de afgelopen jaren invulling kunnen geven aan aspecten van internationale samenwerking en ondersteuning van minder-vertegenwoordigde landen (veelal ontwikkelingslanden).

Uitgangspunten

De uitgangspunten voor het Nederlandse beleid inzake werelderfgoed moeten in algemene zin een goede en evenwichtige implementatie vormen van de doelstellingen en de bepalingen van de Overeenkomst zelf. Daarnaast zijn de besluiten van de Commissie voor het Werelderfgoed van belang; in het bijzonder de besluiten die recentelijk zijn genomen met betrekking tot de zogenaamde *Global Strategy*. In bijlage 1 bij deze brief is een samenvatting van deze besluiten opgenomen.

Gegeven de algemene verplichtingen van de Overeenkomst en de besluiten van de Commissie, heeft Nederland uiteraard de ruimte om binnen de nationale situatie prioriteiten te stellen en ambities te formuleren. In de Nederlandse situatie vloeien die prioriteiten op rijksniveau in belangrijke mate voort uit het algemene rijksbeleid voor cultureel en natuurlijk erfgoed, met inbegrip van het internationale beleid binnen beide sectoren, zoals geformuleerd in de *Cultuurnota 2001-2004*, de *nota Internationaal Cultuurbeleid* en de *nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur* van het ministerie van LNV. Ook als het om werelderfgoed gaat, wil ik meer prioriteit geven aan thema's uit de Cultuurnota zoals culturele diversiteit, jeugd, en publieksbereik.

In de voorbereiding voor deze brief is een evaluatieonderzoek uitgevoerd door het onderzoeksbureau RIGO te Amsterdam. Het onderzoek richtte zich op de uitvoeringspraktijk bij de totstandkoming van nominaties vanuit Nederland. Daarbij zijn enkele tekortkomingen geconstateerd met betrekking tot financiële, instrumentele en praktische uitvoerende aspecten. Eveneens kwam naar voren dat meer duidelijkheid gewenst is over de bestuurlijke rol- en verantwoordelijkheidsverdeling. De belangrijkste bevindingen zijn in bijlage 2 samengevat. Ik onderschrijf de bevindingen van het evaluatierapport. Over de bevindingen van het rapport en de gewenste beleidsoriëntatie van het rijk zijn door mijn departement vervolgens consultaties gehouden met betrokken partijen, zowel overheden als belangrijke private partijen. In deze brief heb ik mijn beleidsvoornemens op hoofdlijnen uitgewerkt. Hiermee kunnen naar mijn opvatting de geconstateerde tekortkomingen worden opgeheven.

Beleidsprioriteiten

De ervaringen van de afgelopen jaren, bevestigd in het evaluatierapport en de gevoerde gesprekken, hebben mij tot de conclusie gebracht dat er in relatief korte tijd veel is bereikt, maar dat nu een verbreding en explicitering van de rijksinzet nodig is. Op basis van de vereisten van het werelderfgoedverdrag, de besluiten van de Commissie voor het Werelderfgoed, de uitgevoerde evaluatie en

op grond van mijn eigen beleidsprioriteiten voor cultuur c.q. cultureel erfgoed, leg ik in mijn beleid voor het werelderfgoed prioriteit bij:

- Explicitering van de verantwoordelijkheden van de betrokken overheden voor de instandhouding van elk afzonderlijk werelderfgoed. Met name de verantwoordelijkheid voor de duurzame instandhouding na plaatsing op de Lijst moet goed vastgelegd zijn;
- Versterking van de internationale samenwerking, in het bijzonder door het oprichten van een Nederlands fonds, dat wordt ondergebracht bij het Werelderfgoedcentrum in Parijs;
- Herijking van het nominatiebeleid ter uitvoering van de *Global Strategy* voor het werelderfgoed en, in relatie hiermee, het herzien van de Nederlandse Voorlopige Lijst voor toekomstige voordrachten van werelderfgoed;
- Vergroting van het publieksbereik en draagvlak door kennisoverdracht, voorlichting en educatie.

Ter uitvoering van dit beleid heb ik in de Cultuurnota 2001-2004 een bedrag van 2.5

miljoen gulden per jaar gereserveerd.

In de volgende hoofdstukken licht ik de prioriteiten toe.

4. Verheldering van bestuurlijke verantwoordelijkheden

De afgelopen jaren is al werkende een taakverdeling ontstaan tussen rijk, andere betrokken overheden en private partijen bij het realiseren van de afzonderlijke nominaties. Per voordracht kon de taakverdeling daarbij verschillen. De ervaringen van de afgelopen jaren hebben mij geleerd dat het noodzakelijk is om meer duidelijkheid te verschaffen over de rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende overheden. Deze duidelijkheid is enerzijds gewenst in de richting van bestuurlijke en private partners, anderzijds acht ik deze gewenst teneinde mijn eigen verantwoordelijkheid voor werelderfgoed te kunnen dragen. Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat behoefte bestaat aan verheldering van rollen en explicitering van de rijksinzet. Daarbij gaat het primair om de verheldering van verantwoordelijkheden voor de instandhouding. Daarnaast gaat het om zaken als informatievoorziening, publieksvoorlichting, draagvlakontwikkeling, expertiseontwikkeling en monitoring.

Over de aard van de verplichtingen die de Overeenkomst met zich meebrengt, zegt de toelichtende nota (en dus ook de Overeenkomst zelf) het volgende: "Staten die partij zijn bij de Overeenkomst verplichten zich tot het leveren van bijdragen aan de identificatie, de bescherming, het behoud, het toegankelijk maken en het overdragen aan komende generaties van het op hun grondgebied liggende werelderfgoed. Partijen erkennen dat de identificatie en het behoud van onderdelen van het werelderfgoed in de eerste plaats hún verantwoordelijkheid zijn, en dienen zich tot het uiterste in te spannen voor adequate bescherming met behulp van eigen middelen...". De betrokken lidstaat kan derhalve door de Commissie voor het

Werelderfgoed worden aangesproken op het nakomen van de verplichtingen die met ondertekening van de overeenkomst zijn aangegaan.

De staatssecretaris voor Cultuur is indertijd door het kabinet aangewezen als eerstverantwoordelijke bewindspersoon.

De directe verplichting die uit het verdrag voortvloeit is het waarborgen van de instandhouding van het werelderfgoed in Nederland. In Nederland is er indertijd niet voor gekozen om via wettelijke bepalingen een afzonderlijke verantwoordelijkheid voor de instandhouding van werelderfgoed af te bakenen voor de staatssecretaris voor Cultuur of voor de rijksoverheid. Het rijk heeft evenmin specifieke wettelijke bevoegdheden voor werelderfgoed, anders dan de bestaande wet- en regelgeving rond de monumentenzorg, ruimtelijke ordening en het natuurbehoud. Dit betekent dat de rijksverantwoordelijkheid wordt uitgeoefend binnen de bestaande bestuurlijke en juridische kaders. Implicatie hiervan is dat het rijk zijn verantwoordelijkheid alleen kan uitoefenen indien ook andere overheden, in overeenstemming met hun wettelijke taken en bevoegdheden, medeverantwoordelijkheid willen dragen voor het behoud van werelderfgoed in Nederland. In het bijzonder zijn daarbij van belang de wettelijke kaders die worden gevormd door de Wet op de Ruimtelijke Ordening, de Monumentenwet en wat het natuurlijk erfgoed betreft de Natuurbescheringswet, inclusief de daarop gebaseerde regelingen, en de bevoegdheden die uit deze wetten voor de verschillende overheden voortvloeien. Voor instandhouding is lokaal en regionaal draagvlak derhalve van cruciaal belang is. Binnen de Nederlandse bestuurlijke verhoudingen past het niet om de zorg voor het werelderfgoed naar het rijksniveau te willen overhevelen. Ik hanteer als uitgangspunt dat de verantwoordelijkheidsverdeling voor instandhouding van werelderfgoed zoveel mogelijk langs dezelfde lijnen verloopt als voor ander erfgoed. Ik kies voor het zo goed mogelijk gebruik maken van bestaand instrumentarium, zonder extra bevoegdheden op rijksniveau. Ik acht een uitzonderingspositie voor werelderfgoed ten opzichte van ander erfgoed in wetgeving of ministeriële regelingen niet wenselijk, noch noodzakelijk.

Bij bouwwerken zoals het Rietveld-Schröderhuis, de molens te Kinderdijk of het Ir. D.F. Woudagemaal heeft zich nauwelijks het vraagstuk voorgedaan wie de zorg moet dragen voor de instandhouding van dat (wereld)erfgoed. Anders ligt dit bij gebieden als Schokland, de Stelling van Amsterdam en de droogmakerij de Beemster. Instandhouding is daar een complex vraagstuk, met een veel minder eenduidig toe te delen verantwoordelijkheid. Daarnaast speelt voor gebiedsnominaties in veel sterkere mate de vraag wat de plaatsing betekent voor de

instandhoudings- en ontwikkelingsmogelijkheden ervan. De ervaringen met de Stelling van Amsterdam en met Schokland hebben mij tot de conclusie gebracht dat grotere wederzijdse helderheid noodzakelijk is over bestuurlijke verantwoordelijkheid en over toekomstige perspectieven voor een dergelijk gebied na opname op de Lijst van Werelderfgoed.

Met het volgende pakket aan beleidsmaatregelen denk ik dat de instandhouding van werelderfgoedgebieden adequaat geregeld kan gaan worden.

Reeds geplaatste werelderfgoedgebieden

Voor reeds geplaatste werelderfgoed-gebieden of *sites* acht ik het van belang dat meer helderheid wordt gecreëerd over de taak- en verantwoordelijkheidsverdeling tussen de verschillende bestuurslagen. Voorts acht ik het wenselijk dat er een breed gedragen document voorhanden komt dat kan dienen als gezamenlijk gebiedsperspectief. Ik wil het totstandkomen van deze bestuurlijke afspraken en gebiedsperspectieven bevorderen. In de Cultuurconvenanten heb ik met betrokken provincies afgesproken dat deze aspecten in een gezamenlijk op te stellen document worden uitgewerkt. Dit document beoogt:

- het versterken van de publieke aandacht voor en interesse in de *site*;
- het formuleren van richtlijnen voor het beheer van de *site* waardoor de essentiële waarden behouden blijven;
- het expliciteren van de inzet en rol van de diverse betrokken partijen (publiek en privaat);
- het opstellen van een programma van maatregelen en projecten gericht op het behoud en ontwikkeling van de *site* en de samenstellende onderdelen;
- het inzichtelijk maken op welke wijze een duurzaam perspectief voor de lange termijn kan worden bereikt.

Dit document moet geen doel op zich zijn; het moet functioneel zijn in het proces van samenwerking en het gezamenlijk ontwikkelen van gedachten en strategieën betreffende de instandhouding van de *site* door de belangrijkste betrokken partijen.

Ik wil bereiken dat voor alle relevante *sites* nog in deze Cultuurnota-periode dergelijke documenten beschikbaar komen. Daartoe zal ik met de zogeheten *site-holder*, dat zal veelal een lokale overheid, een lokale stichting of de eigenaar zijn, samenwerken bij het

opstellen en uitvoeren van het document (financieel en door de inzet van expertise). Ik stel hiervoor in totaal drie miljoen gulden beschikbaar uit het budget voor werelderfgoed.

Nieuwe nominaties

Nieuwe gebiedsnominaties wil ik pas indienen bij de werelderfgoedcommissie nadat expliciete afspraken over bestuurlijke verantwoordelijkheden voor de instandhouding en gebiedsontwikkeling zijn vastgelegd. Voor iedere nieuwe gebiedsnominatie zal eenzelfde document als hiervoor genoemd

worden opgesteld, dat onderdeel uitmaakt van het nominatiedossier. Uit dit document en uit het nominatiedossier moet blijken hoe de instandhouding van het betreffende erfgoed na plaatsing op de Lijst is gegarandeerd. Teneinde ook op rijksniveau verzekerd te zijn van een breed draagvlak en gedeelde verantwoordelijkheid zullen nieuwe nominaties door mij, als slotstuk van het nominatieproces, in het vervolg aan het kabinet ter besluitvorming worden voorgelegd.

Bescherming werelderfgoedgebieden in ruimtelijk beleid

Bescherming van de werelderfgoedgebieden zal in belangrijke mate plaatsvinden via het instrumentarium van de Wet op de Ruimtelijke Ordening, al dan niet in combinatie met aanwijzing als beschermd gezicht op grond van de Monumentenwet. Essentieel is een goede verankering in streek- en bestemmingsplannen. Verder acht ik het van belang dat ook in het nationale ruimtelijke beleid adequate bescherming van werelderfgoedgebieden is gegarandeerd. Ik streef ernaar om dit, in overleg met de minister van VROM, in de pkb Vijfde Nota over de Ruimtelijke Ordening vast te leggen. Voor mogelijke natuurlijk erfgoednominaties is daarnaast de Natuurbeschermingswet van belang.

Instrumentarium

In de evaluatie zijn knelpunten gesignaleerd met betrekking tot archeologisch beheer (voor Schokland) en de bescherming van landschappelijke structuren. Deze knelpunten zijn niet nieuw en zijn niet specifiek voor werelderfgoed. In de nota Belvedere heb ik al onderzoek aangekondigd naar de noodzaak van extra financiële middelen voor aankoop en beheer van archeologische terreinen. Ik ben voornemens de komende jaren beleid op dit onderwerp te formuleren; daarmee samenhangend heeft de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) dit voor de komende Cultuurnota-periode als één van zijn speerpunten benoemd. Opgave is de problematiek van het beheer van archeologische terreinen in den brede aan te pakken, dus niet alleen voor werelderfgoedgebieden. Het oplossen van een groot deel van de knelpunten op Schokland verwacht ik door uitvoering van het gebiedsgerichte project Schokland.

Dit project voorziet in vernatting rond Schokland in het kader van natuurontwikkeling, gekoppeld aan conservering en visualisering van archeologische waarden. In het licht van convenantsafspraken met de provincie Flevoland heb ik besloten tot een financiële bijdrage aan dit project.

Voor wat betreft de bescherming van structuren in het landschap geldt eveneens dat dit probleem op zich niet in werelderfgoed gelegen is. Ik meen dat via goede verankering in streek- en bestemmingsplannen deze problematiek al voor een belangrijk deel is te ondervangen. In aanvulling daarop kunnen de mogelijkheden van gebiedsgerichte

instrumenten en regelingen worden aangewend. Provincies vervullen daarin een belangrijke rol. Verder ben ik voornemens een verkennend onderzoek te laten verrichten om meer zicht te krijgen op mogelijkheden en wenselijkheden van stroomlijning van regelingen die belemmerend kunnen zijn voor integrale planvorming of instandhouding voor werelderfgoederen. Ik wil daarbij putten uit de ervaringen van *site-holders*.

Ik ga ervan uit dat met de bovengeschetste aanpak de geconstateerde instrumentele knelpunten en tekortkomingen voor de instandhouding ondervangen kunnen worden.

5. Internationale samenwerking

De Overeenkomst voorziet erin dat lidstaten zich inzetten voor internationale samenwerking en voor het creëren van een als zodanig ervaren gezamenlijke mondiale verantwoordelijkheid voor werelderfgoed. Algemeen is erkend dat de Lijst van Werelderfgoed zowel inhoudelijk als geografisch een te sterk 'westers' accent heeft. De Lijst raakt daardoor in onbalans. De Overeenkomst dreigt daardoor ook teveel een 'westerse' aangelegenheid te worden, hetgeen ten koste kan gaan van draagvlak in niet-westerse landen. Dit is zeer ongewenst. De zogenaamde *Global Strategy* moet hierin verandering aanbrengen.

In de bijeenkomst van de werelderfgoedcommissie in 2000 te Cairns is ter implementatie van de *Global Strategy* een oproep gedaan aan lidstaten die reeds ruim vertegenwoordigd zijn op de werelderfgoedlijst om de samenwerking te zoeken met minder vertegenwoordigde landen. Tevens zijn deze landen opgeroepen om hun nominaties zo mogelijk te koppelen aan een nominatie van een minder vertegenwoordigd land. Verder wordt gevraagd om voorrang te geven aan herziening van de Voorlopige Lijst binnen een kader van zogenaamde 'regionale consultaties'. Doel is te komen tot een Lijst die representatief is voor de grote verscheidenheid aan culturen in de wereld.

De beleidsprioriteiten binnen Nederland sluiten aan bij deze internationale ontwikkelingen. Ik denk daarbij met name aan het thema van het Moderne Bouwen, maar ook aan het beleidsthema 'gemeenschappelijk cultureel erfgoed' in het internationale cultuurbeleid. Nederland kan derhalve een belangrijke bijdrage leveren aan de implementatie van de besluiten van de Commissie, zowel binnen Nederland als door bij te dragen aan internationale samenwerking. Mede in het licht van de recente besluitvorming van de Commissie wil ik een meer actieve invulling geven aan de verdragsverplichting tot internationale samenwerking. Ik heb daarom besloten om van de in de Cultuurnota 2001-2004 voor het werelderfgoed gereserveerde middelen voor de komende vier jaar een bedrag van in totaal vier miljoen gulden beschikbaar stellen om een apart fonds op te richten en onder te brengen bij het Wereld-erfgoedcentrum in Parijs.

De middelen uit het fonds kunnen ten goede komen aan de volgende bestedingscategorieën:

- Implementatie van de *Global Strategy*;
- Educatie/*World Heritage in Young Hands*;
- Technische assistentie met betrekking tot bestaande of mogelijke werelderfgoed-sites;
- Periodieke rapportage over de werelderfgoed-sites.

Het Werelderfgoedcentrum zal, op basis van een door mij goed te keuren werkplan, projecten of activiteiten die passen binnen deze categorieën ondersteunen. Ik zal er daarbij op toezien dat de middelen uit het fonds voor een belangrijk deel worden aangewend voor activiteiten of projecten in de prioriteitslanden van cultuurbeleid, met name de landen waarmee Nederland relaties heeft vanwege gemeenschappelijk cultureel erfgoed. De Tweede Kamer heeft eerder aangegeven er belang aan te hechten dat meer geld beschikbaar komt voor gemeenschappelijk cultureel erfgoed. Door de inzet van het fonds te richten op deze landen kom ik mede tegemoet aan deze wens van de kamer. Door op internationaal niveau geld voor gemeenschappelijk cultureel erfgoed beschikbaar te stellen zal bovendien de samenwerking tussen de prioriteitslanden van het gemeenschappelijk cultureel erfgoed worden bevorderd.

6. Hanteren en herzien van de Voorlopige Lijst van werelderfgoed in Nederland

Aan lidstaten is gevraagd om voorafgaande aan het indienen van nominaties voor het cultureel erfgoed een Voorlopige Lijst (*Tentative List*) op te stellen, waarop wordt aangegeven welke *sites* de komende circa tien jaar vanuit het betreffende land in aanmerking kunnen komen voor nominatie. Het opstellen en hanteren van deze lijst behoort tot mijn verantwoordelijkheid. Nederland heeft twee afzonderlijke lijsten ingediend, te weten één voor het archeologische erfgoed (1994) en één voor het gebouwde erfgoed (1995). Op basis van deze lijsten zijn de afgelopen jaren voordrachten voorbereid en zijn nog enkele nieuwe voordrachten in voorbereiding. Om ook binnen Nederland invulling te kunnen geven aan de *Global Strategy* wil ik, gezamenlijk met de staatssecretaris van LNV, komen met één geactualiseerde Voorlopige Lijst voor cultureel en natuurlijk erfgoed. De in Cairns genomen besluiten van de Commissie zijn richtinggevend voor het actualiseren en hanteren van de Voorlopige Lijst (zie bijlage 2). Prioriteit wordt gegeven aan voordrachten voor ondervertegenwoordigde categorieën. De voorbereiding van deze actualisering wil ik, in overeenstemming met de staatssecretaris van LNV, direct ter hand nemen door het instellen van een gezamenlijke ambtelijke werkgroep van de departementen van OCenW en LNV. Aangesloten zal worden bij de

conclusies uit de lopende discussie in de Commissie voor het Werelderfgoed en de adviezen aan de Commissie die over door de lidstaten ingediende Voorlopige Lijsten worden voorbereid door ICOMOS en IUCN. Los van de discussie binnen de Commissie hanteer ik als uitgangspunt dat Nederland zeer selectief moet zijn bij het doen van nieuwe nominaties. Daarmee wil ik een ongewenste inflatie van de betekenis van werelderfgoed binnen Nederland helpen voorkomen. Nominaties op basis van de huidige Voorlopige Lijsten, die reeds vergaand in voorbereiding zijn, zullen worden doorgezet, zij het mogelijk meer gespreid in de tijd. Het betreft de binnenstad van Amsterdam, de Van Nellefabriek te Rotterdam en de Nieuwe Hollandse Waterlinie. Recentelijk is op een ministerconferentie tussen Duitsland, Denemarken en Nederland in Esbjerg gesproken over een mogelijke trilaterale nominatie van delen van het Waddenzeegebied. Een besluit daarover is nog niet genomen. De inzet van Nederland is om te starten met het opstellen van een nominatiedossier, dat kan dienen als document voor verdere consultatie en draagvlakvorming met betrokken gebiedspartijen. In het verleden is een start gemaakt met het voorbereiden van een mogelijke nominatie van het gebied Middag-Humsterland in Groningen; voortzetting daarvan zal worden gezien in het licht van de mogelijke trilaterale voordracht van delen van het Waddengebied. Bestuurlijk committent en draagvlak in het gebied zelf zijn daarbij belangrijke voorwaarden. Andere nominaties op basis van de bestaande Voorlopige Lijsten worden vooralsnog niet in voorbereiding genomen, in afwachting van de uitkomst van de herziening.

7. Publieksbereik en erfgoededucatie

Werelderfgoed lijkt zich als vanzelf te 'verkopen', getuige de ruime en overwegend positieve aandacht in de pers. Niettemin is het brede publiek nog te weinig betrokken bij werelderfgoed. Hier is nog veel winst te behalen. Aansluitend bij de Overeenkomst zelf en bij de beleidsprioriteiten binnen het Cultuurbeleid wil ik meer nadruk leggen op aspecten van voorlichting, presentatie en educatie. Op lokaal niveau wordt wel al veel gedaan aan informatievoorziening, presentatie en de fysieke ontsluiting van het werelderfgoed. De activiteiten vanuit het rijk moeten aanvullend zijn op de activiteiten die per *site* worden ondernomen. Het platform van *site-holders* zal worden betrokken bij het uitwerken van de wijze waarop invulling wordt gegeven aan het versterken van publieksbereik. Uitvoering van het werelderfgoedbeleid moet, ook als het gaat om communicatieaspecten, zo veel mogelijk worden gerealiseerd als speerpunt binnen de bestaande uitvoeringsstructuren, zoals het project Erfgoed Actueel of binnen de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) en de

Rijksdienst voor de Monumentenzorg (RDMZ). De ROB en RDMZ hebben gezamenlijk een coördinerende en stimulerende rol. Zij zullen, in overleg met het bureau Erfgoed Actueel, het voortouw nemen om specifiek educatief materiaal voor het onderwijs te laten ontwikkelen. Afzonderlijk punt van aandacht vormt een goede informatievoorziening bij de voorbereiding van nieuwe nominaties. Communicatie en voorlichting moeten een integraal onderdeel uitmaken van het nominatieproces, zodat er een goed draagvlak voor de voordracht ontstaat.

8. Infrastructuur

Inmiddels zijn voor de meeste in Nederland geplaatste werelderfgoederen aparte stichtingen opgericht. Daarnaast is recentelijk een platform voor werelderfgoed van *site-holders* gevormd. Ik juich deze ontwikkeling op het lokale niveau toe. De *site-holders*, stichtingen en het platform vervullen naar mijn opvatting een sleutelrol waar het gaat om het creëren van een blijvend draagvlak voor werelderfgoed op lokaal en regionaal niveau.

Ik zie ook een functie voor het platform als plek voor informatie-uitwisseling tussen rijk en *site-holders* en (programmatische) stroomlijning van initiatieven.

Ik wil het functioneren van deze nog jonge infrastructuur ondersteunen. Ik stel uit de Cultuurnota-gelden 0.6 miljoen gulden beschikbaar als rijksbijdrage op door het platform voorgedragen lokale/regionale projecten.

Vanuit het rijk behoeft de kennis- en informatie-infrastructuur en de beschikbaarheid van kennis en informatie op korte termijn aandacht. Werelderfgoed is in Nederland een zaak van te weinigen - ook als het gaat om het ontwikkelen en uitdragen van specifieke expertise. Bestaande kennisbronnen zijn bovendien nog te weinig direct toegankelijk. De ROB en RDMZ zullen hiertoe, als kennisinstituten, initiatieven ontplooiën. In overleg met het ministerie van LNV en het platform zal een programmatische aanpak worden uitgewerkt.

9. Bestedingsplan

In de Cultuurnota 2001-2004 is een bedrag van 2.5 miljoen (jaarlijks) gereserveerd voor het werelderfgoed. Dit bedrag dient ertoe om in deze periode uitvoering te kunnen geven aan bovenstaande beleidsmaatregelen. Op basis van de door mij gekozen beleidsprioriteiten hanteer ik daarbij de volgende verdeling van financiële middelen.

Bestedingscategorie	Bedrag per jaar	Totaalbedr
---------------------	-----------------	------------

	2001	2002	2003	2004	ag
Internationale samenwerking	1.5	0.8	0.8	0.9	4
(beheer)document per site	0.5	1	1	1	3.5
Publieksbereik	0.2	0.3	0.2	0.2	0.9
Infrastructuur	0.2	0.3	0.3	0.2	1.0
- Platformprojecten					
- Expertiseontwikkeling					
Overig:	0.1	0.1	0.2	0.2	0.6
- Actualisering					
Voorlopige Lijst					
- Reguliere monitoring					
Totaal	2.5	2.5	2.5	2.5	10.0

Een substantieel deel van de beschikbare middelen reserveer ik als bijdrage van Nederland aan de internationale samenwerking, ter versterking van de uitvoering van de Overeenkomst en in het bijzonder ter uitvoering van de *Global Strategy*. Daarmee brengt Nederland tot uitdrukking dat het zijn internationale verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Overeenkomst ook op deze punten serieus neemt. Daarnaast is jaarlijks gemiddeld 1.5 miljoen beschikbaar. Ik wil bij de besteding hiervan sterk het accent leggen bij het opstellen en implementeren van de gebiedsdocumenten. Om invulling te kunnen geven aan de overige beleidsvoorstellen worden voor deze voorstellen ook financiële middelen gereserveerd. Hierbij gaat het om meer bescheiden bijdragen.

Tot slot

Met de door mij geformuleerde prioriteiten en de gerichte inzet van financiële middelen, meen ik dat Nederland in ruime mate invulling geeft aan de verdragsverplichtingen, zowel binnen Nederland als internationaal. Ik denk dat hiermee een goed fundament is gelegd voor een duurzaam draagvlak voor het werelderfgoedverdrag in het algemeen en voor de instandhouding van op de Lijst geplaatst Werelderfgoed in het bijzonder.

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen,

dr. F. van der Ploeg

Bijlage 1: Internationale ontwikkelingen: de *Global Strategy*

De Lijst van het Werelderfgoed dreigt langzamerhand een sterke onbalans te krijgen. Voordachten uit westerse landen domineren op de Lijst. Daarnaast is er een sterke oververtegenwoordiging van bepaalde categorieën cultureel erfgoed. De afgelopen jaren heeft de Commissie een zogenaamde *Global Strategy* uitgewerkt die moet leiden tot een meer representatieve lijst. In de vergadering van de Commissie in Cairns in 2000 is een aantal besluiten genomen ter uitwerking van de *Global Strategy*. Deze besluiten zullen heel direct van invloed zijn op nieuwe voordrachten van lidstaten. Ten aanzien van nieuwe nominaties is het volgende besloten:

- Er worden jaarlijks niet meer dan 30 nominaties in behandeling genomen;
- De nominaties, 1 per lidstaat, worden geprioriteerd; voorrang krijgen:
  - a) Nominaties van lidstaten nog zonder *sites* op Lijst;
  - b) Nominaties van *sites* van een lidstaat van minder- of niet-vertegenwoordigde categorieën;
  - c) Andere nominaties.

Na twee jaar, ingaande 2003, zal de nieuwe systematiek worden geëvalueerd.

Lidstaten die reeds een aanzienlijk aantal *sites* op de lijst hebben staan, worden opgeroepen om:

1. invulling te geven aan paragraaf 6 (vii) van de *Operational Guidelines* (gericht op vermindering van cultuurnominaties uit goed vertegenwoordigde landen en van goed vertegenwoordigde categorieën), door:
  - a) op vrijwillige basis hun voordrachten in de tijd te spreiden;
  - b) alleen voorstellen te doen die in ondervertegenwoordigde categorieën vallen;
  - c) hun nominaties zo mogelijk te koppelen aan een nominatie van een lidstaat wiens erfgoed is ondervertegenwoordigd;
  - d) op vrijwillige basis te besluiten tot uitstel van indiening van nieuwe nominaties.
2. samenwerking met lidstaten te initiëren en te bevorderen, van wie het erfgoed ondervertegenwoordigd is;
3. voorrang te geven aan herziening van hun Voorlopige Lijst binnen het kader van zogenaamde 'regionale consultaties' en het voorbereiden van 'periodic reports'.

De Voorlopige Lijsten moeten meer gaan functioneren als een planningsinstrument om de onbalans van de Lijst te verminderen. De Adviesorganen (de NGO's, ICOMOS en IUCN) is gevraagd om een analyse van de bestaande lijsten uit te voeren. Dit met als doel dat na behandeling van de adviezen door de Commissie deze worden voorgelegd aan de lidstaten om daarmee hun voorlopige lijsten te herzien en/of te harmoniseren, en daarbij voor zover relevant regionale overwegingen te betrekken.

Bijlage 2: Resultaten van het evaluatieonderzoek

In opdracht van OCenW zijn de ervaringen met werelderfgoednominaties geëvalueerd. De bevindingen zijn vastgelegd in het *rapport Enig in zijn soort - werelderfgoed en Nederlands beleid*. (RIGO-rapport, Amsterdam, 2000). Het rapport geeft als algemeen beeld dat er een behoorlijk draagvlak bestaat bij partijen die bij nominaties betrokken zijn geweest. Het toont de onvolkomenheden die horen bij de beginfase van dit nieuwe werkveld. Wensen bestaan met name op het vlak van verbetering van de uitvoeringspraktijk en verheldering van de inzet door het rijk.

Als knelpunten worden in het rapport genoemd:

1. Bestuurlijke verantwoordelijkheid.

De verantwoordelijkheidsverdeling voor werelderfgoed tussen de bestuurslagen is onhelder. Gemeenten en provincies constateren dat de rijksoverheid een formele en inhoudelijke verantwoordelijkheid voor het werelderfgoed heeft, maar daar beleidsmatig geen uitwerking aan geeft.

2. Wettelijk instrumentarium.

Er zijn knelpunten in de bescherming van landschappelijke structuren en bij het beheer van archeologische terreinen.

3. Financiën.

- De middelen voor regulier onderhoud en bescherming van de archeologische erfgoederen als beschermde rijksmonumenten zijn ontoereikend;
- Werelderfgoederen komen niet voor rijkssubsidiëring in aanmerking als ze geen beschermde status als rijksmonument hebben;
- Er zijn geen middelen op rijksniveau voor ondersteunend beleid beschikbaar omdat het werelderfgoed geen eigen status heeft binnen de monumentenzorg of de ruimtelijke ordening.

4. Beleid en uitvoering.

- Er ontbreekt een integrale aanpak voor het werelderfgoed. Er is weinig gezamenlijke coördinatie bij de betrokken departementen. Binnen het cultuurministerie is er geen heldere taakverdeling tussen departement en de diensten;
- Er is onvoldoende continuïteit in ambtelijke ondersteuning van voorbereiding en plaatsing;
- Het accent ligt op plaatsing en minder op het vervolgtraject in termen van onderhoud, bescherming en ontwikkeling;
- Er gebeurt te weinig aan kennisoverdracht.